№ 33. 13 თებერვალი, პარასკევი. 1866—1881 13 თებერვალი, პარასკევი. № 33.

რედაქცია

გალავნის ბრილიანტზე თ. ივ. მუხრანსკის სახლებში ყლუბის ქვეშთა.

ხელის-მოწერა

მიიღება თფილისში „დროებაში“, „ივერიის“ რედაქციაში, ქუთაისში, „დროებაში“-„ივერიის“ აგენტთან ი. ჭეიშვილთან ხილაზე. გარეშე მცხოვრებთათვის: Въ Тифлисъ, въ редакцію „Дроэба“-„Иверіи“.

„დროება“-„ივერიის“ ფასი

			წელიწადში. 6 თვეს. 3 თვეს
	„დროება“ და „ივერია“ ერთად	14 მან.	8 მ. 5 მ.
ცალკე	„დროება“	9 მან.	5 მ. 3 მ.
	„ივერია“	7 მან.	4 მ. 2 მ.

დროება

გამოდის ყოველ-დღე ოთხშაბათის გარდა

ფასი განცხადებისა

დიდი ასოებით ასოზე 1 კაპ., წვრილებურ-ასოთ შოავრულით ასოზე ნახევარი კაპ., ორეულებრივის ასოთ ასოზე შეოთხედი კაპ.

თუ ხაჯრობა მოითხოვს, რედაქცია კაბნწორებს და შეამოკლებს დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს. და უბეჭდელ წერილს რედაქცია ეოხტით ვერ დაუბრუნებს ავტორს.

განცხადებანი მიიღება ქართულს, რუსულს და სხვ ენებზედ.

ქუთაისში განცხადება მიიღება „დროებაში“-„ივერიის“ აგენტთან.

ცალკე ნომერი „დროებისა“ ღირს 5 კაპ.

ცალკე ნომრები „დროებისა“

თფილისში ისყიდება: შაევრდოვის ბაზეთის საააგენტოში, აზნაუროვის თამბაქოს მაღაზიაში და თვითონ რედაქციაში (პროსპექტზე თ. ივ. მუხრანსკის სახლებში).

ქუთაისში ივ. ნიკოლაძის და შვილების მოდის მაღაზიაში და ბერარდის წიგნის მაღაზიაში.

ამას გარდა ფოთი-ოფილისის რკინის გზის ეაგონებში კანდუქტორებთან.

ხარასკევს, 13 თებერვალს, სადამოს რვა საათზე, საადგილ-მამულო ბანკში არის მეორე სხდომა ვეფხის ტყაოსნის რედაქციისა. (2—2)

ტელეგრამმები

(ხალხთა შორის ს

ძნელს დანიშნულებას რიგიანად და წარმატებით მიახწიოს.

პედაგოგიის დედა-ბოძი და გათქმული მეცნიერი ᲓᲘᲡᲢᲔᲠᲕᲔᲒᲘ ამ საგანზედ ამბობს, რომ

„ის მეტ-ნაკლები გონება-გასსნილობა, რომლითაც ბავშვი შედის სკოლაში, უნდა აუცილებლად იყოს საზღვარი, საიდამაც უნდა მოჰყვეს ადამიანი სწავლებასაო. ამის გამო ოსტატმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს იმ ენასა, რომელსაც უმაწვილები ხმარობენ სკოლაში შესვლის დროსაო. ასადი უნდა აისსნას ძველის შემწეობითა, უცნობი—ცნობილითაო. სხვა გზა არ არის, სხვა დონე და საშუალება შეუძლებელი საქმეაო.

მეორე გამოჩენილი და გათქმული პედაგოგიაში კაცი, პᲔᲡᲢᲐᲚᲝᲪᲪᲘ ამბობს, რომ

„ბავშვის სულიერნი ძალნი შორეულზედ, უცხოზედ არ უნდა ავარჯიშონო, ვიდრე ძირი არ გამაჭკრებიათ და არ განათლებულან იმაზედ ვარჯიშობითა, რაც მახლობელია ბავშვისა, რაც გარს არტყია, რაც ბავშვის ღვიძლი და თავისიანია“.

„ერს რომ თავისი ენა არ ასწავლოთო“, ამბობს მეორე გამოჩენილი რუსი პედაგოგი ᲨᲔᲡᲔᲚᲘ, ეგ ის იქნება, რომ არ გინდათ ერის აზრი, მისი სულიერი ძალ-ღონე, ნიჭი გაიხსნას და გაიმართოსო. ეგ ის იქნება, რომ არ გინდათ ერი ბალღობიდამ გამოვიდესო. თუ ჩვენ არ დავწუებინებთ ერს თავისის დედა-ენის სწავლებას და თუნდაც მის მაგიერ სხვა, ძალიან მახლობლის ენის სწავლებას მოვაყოლოთო, მაშინ უფრო უარესს ვიზამთო: სრულებით შეეშლით ერის გონებითს განვითარებას, სრულებით შეეშლით მის სულიერს ბუნებისაო“.

„ბავშვი რომ სწავლობს დედა-ენას, იგი ᲛᲘᲗᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲝᲑᲡ სულისათვის სიტყვსლეს და ღონეს ღვიძლის ენის ღვიძლის ძუძუდამაო, ამბობს ᲣᲑᲘᲜᲡᲙᲘ: დედა-ენა ისე უსსნის ბუნებას უმაწვილს, როგორც ვერც ერთი ბუნების მცოდნე კაცი, ისე აცოდინებს ხასიათს იმ ხალხისას და საზოგადოებისას, რომელთაც შორის ბავშვი ᲛᲘᲗᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲝᲑᲡ, მათს ისტორიას, თვისებას და მიდრეკილებას, როგორც ვერც ერთი ისტორიკოსიო“.

„საერო სკოლა საკუთრივ დედა-ენის სკოლაა, რომელიც უნდა შეისწავლონ ყველა უმაწვილებმა იმისდა მიუხედავად განაგრძობენ მერე სწავლას გიმნაზიებში, თუ არა,“ ამბობს ᲘᲕᲐᲜᲔ ᲐᲛᲝᲡ ᲙᲝᲛᲔᲜᲘᲣᲡᲘ.

ჩვენ მოგვყავს ეს აზრები მეცნიერებისა იმიტომ კი არა, რომ გვეგონოს ყითომც ბ-ნმა ᲘᲐᲜᲝᲕᲡᲙᲘᲛ ყოველივე ეს ჩვენზედ უკეთ არ იცოდეს, არამედ იმიტომ-რომ ყველამ, დიდმა და პატარამ შეიტყოს და გაიგოს რა ღონეა დედა-ენა სკოლისათვის საერთოდ და საეროსათვის საკუთრივ. ჩვენ რომ ეგრე დაჟინებით და უკან დაუხეველად ვთხოულობთ დედა-ენისათვის სრულს და დაუბრკოლებელს გზას სასწავლებელშიეგ მარტო დედა-ენის სიყვარულით არ მოგვდის. ᲕᲗᲮᲝᲣᲚᲝᲑᲗ და ვნატრულობთ იმიტომაც, რომ უდედებოთ გონების გახსნა ბავშვისა ყოველად შეუძლებელია. მაშინ სკოლა გონების გახსნის სახსარი კი არ ირის, გონების დაჩაგვრისაა, გონების დახშვისაა, დათრგუნვისაა, გათახსირებისაა,—და განა ეს სასურველია ვისთვისმე?

ზემოდ მოყვანილიდამ ცხადია, რომ დედა-ენა ცნობილია არამც თუ უკეთესს და აუცილებელ სახსრად, რომ სკოლამ თავისი დანიშნულება აასრულოს, არამედ უპირველესს საგნათაც, რომელიც ბავშვმა უნდა შეისწავლოს და იცოდეს. მაშასადამე სკოლამ საზოგადოდ და საერომ საკუთრივ ეგ სამსახური უნდა გაუწიოს ერსა.

მეორე სახსრად და საგნად ცნობილია იმ ადგილის, ქვეყნის, ერის შესწავლა და ცოდნა, რომელთაც ბავშვი ეკუთვნის დაბადებით და ცხოვრებით.

პირველ დაწყებითის ტოდნის მოედნად უნდა იყოს სამშობლოო, ამბობს პესტალოცცი. კაცს გულში გამოუკვანძეთ მისი პატარა სამშობლო, ამბობს ᲓᲘᲡᲢᲔᲠᲕᲔᲒᲘ: გზა გაუსსენით, რომ არამც თუ მარტო შეისწავლოს, არამედ შეიყვარეს კიდეც იგი სამშობლო, მისი განსხვავებული თვისება, მისი გამსაკუთრებული სასიათი. ამით ნუ გგონიათ, რომ სელს უმართავედ პროვინციალურს პატრიოტობას, არამედ გაუმაგრებთ ადამიანს ფესვებს ადამიანის სულის ღონისას. ეგ ფესვები მის სამშობლოს მიწა-წყალშია, მის მოძმეთა განსაკუთრებულ სასიათშია—მათს ისტორიაშია. ყოველს სასისრულოდ უნდა მიაჩნდეს, რომ თვითეულს ადამიანში კაცი პოულობს განსაკუთრებულს თვისებას მისის ქვეყნისასაო“.

„როგორც ჩვენის საკუთარის ერის პატივისცემაში ვსწავლობთ სხვა ერის პატივისცემასა, ჩვენის ქვეყნისაში—სხვა ქვეყნებისასაო, ისეც პატივისცემა პატარა ნაწილისა მრთელის პატივისცემას გვასწავლისო“ ამბობს გერმანიული პედაგოგი რიხტერი, როცა ლაპარაკობს მასზედ, თუ რა დიდი რამ არის ბავშვის აღზრდისათვის შესწავლა და შეყვარება თუნდ იმ პატარა ადგილისა, საცა მოზარდი დაბადებულა.

„პესტალოცცის სკოლა, ამბობს ᲢᲘᲚᲚᲝ, სამდგილი საერო სკოლა, იმიტომ-რომ ყოველი საგანი სწავლებისა დადგენილია სამშობლო ნიადაგზედა. იგი იწყობდა თვის მოქმედობას იქადამ, რომ ტოტსლად და თვალთ-ხედვით შეასწავლიდა სამშობლოს, მამულსა. ამიტომაც სამშობლო ქვეყანა, დედა-ენა, სამშობლო ერის ცხოვრება შეიქმნენ მას აქედ უპირველესს საგნებათ პირველ დაწყებითის სკოლისათვისაო“.

„თქვენს კულტურას არც ძირი აქვს, არც სიღრმე, ამბობს ᲡᲐᲤᲠᲐᲜᲒᲔᲗᲘᲡ ᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲘ ᲑᲠᲔᲚᲘ: იმიტომ-რომ თქვენ არა გწამთ ძალნი ადგილის და თავისიანობის სიყვარულისაო. სკოლა ადგილზედ უნდა იყოს ამოსული, ადგილში უნდა ᲭᲘᲠᲓᲔᲡ გამაგრებული ძირი და არა ზემოდამ იყოს ამოსული, მოდგმულიო“.

„არის მარტო ერთი საზოგადო, დაბადებითვე დაყოლილი მიდრეკილება, რომელზედაც აღზრდას (სკოლას) ადამიანისას შეუძლიან ყოველთვის დაემყაროს, ამბობს ᲣᲨᲘᲜᲡᲙᲘ: ეგ ის არის, რასაც ჩვენ ვეძახით ეროვნობას (**народность**). როგორც არ არის ადამიანი, რომ თავისი თავი არ უყვარდეს, ისეც არ არის ადამიანი, რომ არ უყვარდეს თავისი მამული, თავისი ქვეყანა. აი ეგ სიყვარულია ის უტყუარი გასაღები ადამიანის გულისა, რომელსაც აღზრდა (სკოლა) უნდა ხმარობდეს. ეროვნობაზედ დამყარებული ბავშვის აღზრდა ყოველთვის იზოგავს ბასუსს და შეშფოთებას მაგ ტოტსლს და ძალიერს საყვარულში, რომელიც უფრო ძალიერად მოქმედებს, ვიდრე რწმენა, მარტო ᲨᲒᲣᲘᲗ მიღებული, ანუ ზნე, დასჯის შიშით ჩანერგულიო“.

ამ სახით მეორე აუცილებელი ღონე და საგანი საერო სკოლისა ადგილობრივი, ეროობრივი ელემენტი არის, ესე იგი, ის ბუნება, ის ერი, ის ყოფა-ცხოვრება, რომელიც გარს არტყია მოზარდსა და რომელთ შორისაც ბავშვი ტრიალებს და ᲰᲡᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲡ სულითა და ხორცითა დაბადების დღიდამვე. მაშა სადამე ყოველ ამის შესწავლა და ცოდნა არის მეორე განსაკუთრებული საგანი საერო სკოლისა. ამას არაფერი არ უნდა დაეკლოს საერო სკოლამ და გადამეტება ხომ ძნელია და ძნელი.

ცხადია, რომ საერო სკოლა, როგორც პირველ დაწყებითი სკოლა ერისა, სხვა არა უნდა იყოსრა გარდა დედა-ენისა და სამშობლო ქვეყნის მასწავლებელ სკოლად იმისდა მიუხედავად განგრძობილი იქნება მას შემდეგაც სწავლა, თუ არა. ამ სკოლას თავისი საკუთარი მოედანი აქვს, რომლის თავი და ბოლო იქავე, სკოლაშია. მართალია პატარა მოედანია, მაგრამ ყოველი ხედავს რა მძიმე და რა ძნელი გასავლელია. ნურავის ნუ ჰგონია, საერო სკოლის საკუთარი ტვირთი ისე სუბუქი იყოს, რომ განიზრახოს სხვა საპალნეც აჰკიდოს რამე.

სწორედ ამ სხვა საპალნესა ჰკიდებს საერო სკოლას ბ-ნ ᲘᲜᲝᲕᲡᲙᲘᲡ წერილი, მერე იქე ჰკიდებს, რომ საკუთარის ტვირთის ზიდვისათვის ღონე, თუ სულ არ მოესპობა, ძალიან მოაკლდება მაინცა

ბ-ნ ᲘᲕᲐᲜᲝᲕᲡᲙᲘᲡ თვისი დედა-აზრი გამოჰყავს უმაღლესად დამტკიცებულის განჩინებიდამ და გვაუწყებს რომ: 1) ყოველი, რასაც რომელსამე სასწავლებელში ასწავლიან, უნდა ასწავლონ **ცნობიერად და გაგებით**, რადგანაც მარტო ამ პირობით სწავლებას ერთისა, თუ მეორის საგნისას ექმნება ზედ-მოქმენდება შაგირდის გონებითსა და ზნეობითს განვითარებაზედ. 2) სწავლება ერთისა თუ მეორის საგნისა იმ განზრახვით უნდა მიდ ოდეს, რომ მოსწავლეს მიანიჭოს ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘ ᲪᲝᲓᲜᲐ საგნისა, უამისოდ სწავლება საგნისა უქმად დროს დაკარგვა იქნება, არამც თუ ურგები, არამედ მავნებელიცა მოსწავლეთა თვის. 3) ზოგად-განათლების სხვა-დასხვ ვვარ სასწავლებელთა [illegible] ერს უნდა იქმნას, რამოდენადაც [illegible] მჭიდრო კავშირი, მით უმეტეს უნდა იყვეს საჭირო კავშირი სხვა-დასხვა საგნების სწავლებაში ერთსა და იმავე სასწავლებელში და 4) სასწავლებელმა უნდა დაკმაყოფილოს, **რაც შეიძლება მოსაცტებულად, საჭიროება იმ საზოგადოებისა, რომელთ შორისაც და რომლისათვისაც ᲐᲠᲡᲔᲑᲝᲑს.**

ამ წინადადებათა ძალით, ამბობს ბ-ნი ᲘᲐᲜᲝᲕᲡᲙᲘ, ყოველს კეთილად განწყობილს პირველ დაწყებითს სკოლაში სწავლება საზოგადოდ უნდა მიდიოდეს **უპირატესად** (და არა განსაკუთრებით?) დედა-ენის შემწეობითაო. რუსული ენა არა-რუსთათვის ისე უნდა იყოს დაყენებული, რომ ყმაწვილებმა, კურსის შესრულების შემდეგ, იცოდნენ არამც თუ მარტო წერა-კითხვა, არამედ გაგებაც ჰქონდეთ წაკითხულისა და წერითაც გამოთქმა შეიძლონ, როგორც დედა-ენაზედ, ისეც, შეძლებისა მებრ (?) რუსულათაცაო. ᲐᲛᲘᲡ მისახწევად აი რა გზა ამოურჩეევია.

პირველ წლის მეორე ნახევრიდამვე ოსტატმა ყოველ დღე უნდა გადაჰსდოსო 30-45 წამი, რომ ბაშვები შეაჩვიოს რუსულს ენასა და იმისათვის, რომ ბაშვებმა ცნობიერად შეითვისონ ცალკე სატყვები, ფრაზები და მოკლე ამბები უნდა ყოველივე ეგინი ჯერ დედა-ენაზედ ათქმევინოს და მერე რუსულათაცაო. მეორე წელს კი, რაკი შეგირდები შეისწავლიან დედა-ენაზედ წერა-კითხვას, უნდა შეუდგნენ რუსულის წერა-კითხვის სწავლებასა, მესამე წელიწადს კი, რასაც დედა-ენის შემწეობით ასწავლიან ბავშვებს, ყოველივე ის, შეძლებისაებრ(?) რუსულათაც უნდა ასწავლონო.

რუსულის ენის შესწავლას ამ გზით ბ-ნი ᲘᲜᲝᲕᲡᲙᲘ იმ საბუთითა ხედავს საჭიროდ, რომ ზოგან საერო სკოლაში თავად-აზნაურთა შვილებიცა ᲰᲡᲬᲐᲕᲚᲝᲑᲔᲜᲝ, რომელთათვისაც გიმნაზიებში შესვლა არამც თუ სასარგებლოა, არამედ აუცილებლად საჭიროცაო. ᲣᲛᲐᲦᲚᲔᲡᲘ სასწავლებელში შესვლას თვითონ გლეხის შვილებიც არა იშვიათად ნატრულობენო და ამას უნდა ხელს უწყობდეს და უმართავდეს საერო სკოლაო.

ბავებედავთ და ვიტყვით, რომ ეს პროეკტი ბ-ნ ᲘᲐᲜᲝᲕᲡᲙᲘᲡᲐ პირდაპირ ეწინააღმდეგება იმ ოთხს მუხლს მის აზრისას, რომელიც თვითონ Ბ-Ნ ᲘᲐᲜᲝᲕᲡᲙᲘᲡ ზევით მოჰყავს. პირველი მუხლი თხოულობს, რომ ყოველი საგანი ისწავლებოდეს სკოლაში ცნობიერად და გაგებით. პედაგოგიის ძირეული კანონი კიდევ ამას ამბობს, რომ თუ ცნობიერად და გაგებით უნდაო ბავშვმა რამე ისწავლოსო ჯერ თავისი კარგად უნდა შეისწავლოსო, რომ მერე სხვისას შეუდგესო. ნუ თუ ვისმეს ჰგონია, რომ ბავშვები არამც თუ პირველს ექვს თთვეში, არამედ სამსა და ოთხს წელიწადში თავის

დედა-ენაში ისე გაიწურთნებიან, რომ მასზედ დაფუძნდეს რუსულის ენის ცოდნაცა? და თუ ესე არ იქნება, ხომ ცნობიერად და გაგებით ცოდნაც არ იქნება რუსულის ენისა. აი რა ფაქტი მოჰყავს რიხტერსა, როცა საერო სკოლაში პროვინციალურს ენასთან სახელმწიფო ენასაც ასწავლიან, სახელდობრ, ნემეცურს, ესე იგი, იმავე შირას ენას, მაგრამ უფრო განვითარებულს რეკრუტის კამმისიების სიტყვით ისე არა ავიწყდებათ-რა ბავშვებს, როგორც ნემეცური (სალიტერატურო) ენაო.“

4-ს იანვარს ყოფილმა საეროს სკოლების ოსტატების კრებამ პეტერბურღში საქვეყნოდ აღიარა, რომ რუსეთში, საცა ჩვენებრ სამის წლის კურსია და ასწავლიან მარტო ერთს დედა-ენას—რუსულს, ბევრი ყმაწვილები სკოლის შემდეგ წერა-კითხვას ივიწყებენო. მაშ რაღა ითქმის რუსულის ენის შესახებ ჩვენს სკოლებში, საცა იგივე სამის წლის კურსია და საცა ეგ ენა სრულიად სხვაა მოსწავლე ბავშვისათვის. ნუ თუ ჰგონიათ, ჩვენში საერო სკოლა სამისავე წლის კურსით იმ სასწაულს მოახდენს, რომ დედა-ენაც შეასწავლოს ბავშვს და რუსულიცა იმოდენად ცნობიერად და გაგებით, რომ მერე არ გადაავიწყდეთ?

მეორე მუხლი ბ-ნ იანოვსკის აზრისა თხოულობს, საგანი ისე შეასწავლონ ბავშვსა, რომ ნამდვილი ცოდნა იყოს საგნისა. ნუ თუ დედა-ენაში ჯერ კარგად არ გაწურთნულს და გავარჯიშებულს ბავშვს ისე ეცოდინება სამს წელიწადში თავისი დედა-ენა და რუსულიცა, რომ ან ერთი იქმნას ნამდვილ ცოდნად და ან მეორე? ნუ თუ ეგ ნამდვილი და გამოსაყენებელი ცოდნა იქნება და არა გაზეპირება? თუ ესეა, რომ სამი წელიწადი დედა-ენის შესწავლებასაც არა ჰყოფნის, როგორც საქვეყნოდ აღიარეს თვითონ რუსეთში საერო სკოლის ოსტატებმა, თუ ესეა, რომ ახალი ძველის შემწეობით უნდა ისწავლებოდეს, შორეული—მახლობელით, უცნობი—ცნობილით—მაშ ნუ თუ ერთსა და იმავე დროს რუსულის ენის და ჯერ თითქმის უცნობის დედა-ენის სწავლება ჩვენს საერო სკოლებში უქმად დროს დაკარგვა არ არის, არამც თუ ურგები, როგორც სამართლიანად ამბობს თვითონვე ბატონი იანოვსკი, არამედ მავნებელიცა? უცნობი ცნობილით ასწავლეთო, ამბობს დისტერვეგი: თუ გინდათ ცოდნას ცოდნა ერქვასო, სწავლას—სწავლაო, სხვა გზა არ არისო, სხვა ღონე შეუძლებელიაო. ან ეს ძირეული კანონი პედაგოგიისა სულ მთლად აღიარებული უნდა იყოს, ან სულ არა. ამათ შუა საფეხური არ არის, რომ კაცმა ფეხი მოიკიდოს.

სასწავლებელმა უნდა დააკმაყოფილოსო, რაც შეიძლება მომატებულად, საჭიროება იმ საზოგადოებისა, რომელთ შორისაც და რომლისათვისაც არსებობსო, ამბობს იგივე ბ-ნი იანოვსკი. საერო სკოლა ერის შორის და ერისათვის არსებობს, ესე იგი, იმ უმრავლესობისათვის, რომელსაც, როგორც წინა ვჰსთქვით, არც დრო აქვს, არც მოცალეობა, არც შეძლება და ჩვენდა სამწუხაროდ, არც საჭიროება უმაღლესის სწავლის შეძენისათვის. ამა უმრავლესობის საჭიროება რა არის ამ შემთხვევაში? რასაკვირველია, არა ისა, რომ გიმნაზიებსა და უნივერსიტეტებში განაგრძოს სწავლა, თუმცა კი ეს დიდად სანატრელია, არამედ თვალ ახილებული იყოს თვის გარემამოში, თავისის ჭკუით შეეძლოს ცხოვრება, მართლ-მსჯელობის ნიჭი გახსნილი ჰქონდეს, თვით-მსჯელობას, შეეჩვიოს ერთის სიტყვით, იმოდენად გაღვიძებული იყოს სულითა და გულით, იმოდენად განვითარებული, რომ თავის შინაურობის ავ-კარგიანობას გაუძღვეს, თავის პატარა მოედანს ცხოვრებისას თვალი და ხელი ცნობიერად და გაგებით გადააწვდინოს.

ამას ჰსაჭიროებს ერი საზოგადოდ და ჩვენი ნამეტნავად. აი ეს საჭიროება უნდა დააკმაყოფილოს იმ სკოლამ, რომელიც ერის შორის არის და ერისათვის არსებობს. რაც შეიძლება მომატებულად უნდა დააკმაყოფილოსო, ამბობს ბ-ნი იანოვსკი თვითონ,—და მისი პროექტი კი ამ საჭიროებას არამც თუ რაც შეიძლება მომატებულად არ აკმაყოფილებს, არამედ რაც შეიძლება ნაკლებათ, იმიტომ-რომ საერო სკოლას ისეც არასაკმარს ღონეს და დროს უფანტავს და უყოფს. ჩვენ ვამბობთ და ყველანიც დაგვემოწმებიან, რომ სამის წლის კურსი საერო სკოლისა მეტად მოკლე ხანია ჯერ იმისათვისაც რომ ბავშვმა გონება გაიხსნას, სულიერად და ხორციელად გაიმართოს თავისიანობაზედ ვარჯიშობითა, თავისი დედა-ენა, თავისი ქვეყანა გაიცნოს და შეისწავლოს იმოდენად, რომ ცხოვრებაში გამოიყენოს. ჯერ თვითონ რუსეთში, საცა ჩვენებრ სამის წლის კურსია, საცა მარტო ერთს დედა-ენას ასწავლიან, ემდურიან—საერო სკოლა თავის დანიშნულებას ძალიან ნაკლებათ ასრულებსო და რამოდენად ნაკლებათ უნდა აასრულოს ჩვენმა საერო სკოლამ, რომელსაც გარდა თავის პირდაპირის დანიშნულებისა, გარდა დედა-ენის ცოდნისა, რუსულის ენის ცოდნასაც ავალებენ და იმავე სამის წლის კურსს უნიშნავენ.

ჩვენ უარს არა ვყოფთ, რომ საერო სკოლას შეუძლიან მოსამზადებელის კლასსის საქმეც გაარიგოს. ჩვენ იმას განმეორებით ვიტყვით, რომ საერო სკოლას საზოგადოდ ის დანიშნულება არა აქვს—ერის მოზარდი უმაღლესის სასწავლებლისათვის მოამზადოს. იმას, როგორც ვნახეთ, თავისი საკუთარი საქმეც მეტად ბევრი და მძიმე აქვს და თუ მაგ მხრითაც საერო სკოლა შვილის სადმე ერსა,—ეგ მარტო იქ თუ შეიძლება, საცა ერის დედა-ენა და უმაღლესის სასწავლებლისა ერთი და იგივეა და სკოლის კურსიც უფრო ხანგრძლივი. იქ საერო სკოლაში გამოვლილი ბავშვი მომზადებულია უმაღლესის სასწავლებლის უმცირესის კლასსისათვის, რადგანაც კეთილად აგებული საერო სკოლა ისე არ გამოუშვებს ბავშვს, რომ არ იყოს გონებითაც საკმაოდ გახსნილი და დედა-ენაშიაც, რომელიც უმაღლესის სასწავლებლის ენაცაა, საკმაოდ გაწურთვნილი და გავარჯიშებული. იქ საერო სკოლას თუ მოაქვს ეგ ნაყოფი, თავის თავად გამოაქვს მარტო იმის წყალობით, რომ თავიდამ ბოლომდივე, უმცირესს სასწავლებლიდამ უმაღლესამდე, ერთი და იგივე ენა მოქმედებს სწავლებისათვის.

აქ, ჩვენში კი საერო სკოლის ენა ერთია და უმაღლესისა სრულებით სხვა. ამიტომაც ჩვენში საკუთრად საერო სკოლა, თუ უნდა რომ მარტო სახელით არ იყოს, თავის დღეში სამის წლის კურსით მოსამზადებელ კლასსის საქმეს ვერ იზამს, რადგანაც აქ ამ მოკლე ხანში დედა-ენაც საკმაოდ უნდა შეასწავლოს ბავშვმა და უმაღლესის სასწავლებლისაცა, ესე იგი, რუსული ენაც; ერთის სიტყვით, ერთი-ორად საქმე ისე გაიძნელოს, რომ ვერც ერთი ჰქმნას და ვერც მეორე. ნუ თუ ეს სასურველია ვისთვისმე?

ჩვენ კიდევ ვიტყვით, რომ სამის წლის კურსი საერო სკოლისა საკმაოდ არ მიგვაჩნია ჯერ სკოლის პირდა-პირის დანიშნულებისათვისაც და სად შეჰსძლებს, იგი მოსამზადებელ კლასსობასაც იმისთანა უმაღლესს სასწავლებლისათვის, საცა მარტო რუსული ენა მოქმედებს და დედა-ენა პირაკრულია. გერმანია და ნამეტნავად პრუსსია არის ის ქვეყანა, საცა საერო სკოლის განსაკუთრებული თვისება მისხლობით გამოკვლეული აქვთ გამოჩენილთა მეცნიერთა შემწეობით, მისი თავი და ბოლო, სიგძე და სიგანე დიდის ცოდნით და სიფთხილით გაზომილი აქვთ. იქ საერო სკოლის განსაკუთრებული საქმე იმოდენად ძნელად და სამძიმოდა აქვსთ აღიარებული და ცნობილი, რომ მისი კურსი ხუთისა და ექვსის, ზოგან რვა წლობითაც არის ხოლმე. თუ იქ, საცა, რაც უნდა ვჰსთქვათ, ერის გონებრივი და ქონებრივი ყოფა-ცხოვრება გაცილებით ჩვენზედ მეტია და უკეთესი, საცა ერი უფრო მიხვედრილია და გონება გახსნილი, საცა დახელოვნებული და კარგად მომზადებული ოსტატები მრავალია და მაშასადამე, საცა, ყოველ ამ მიზეზით, სკოლის საქმე უფრო გაადვილებულია, ხუთს წელიწადზედ არა ნაკლებ ახმარებენ საერო სკოლის პირ-და-პირ დანიშნულებას,—ნუ თუ ჩვენში სამი წელიწადი, ეს მოკლე ხანი იმისათვისაც საკმაოა, რომ საერო სკოლამ თავისი პირ-და-პირი დანიშნულებაც აასრულოს და რუსული ენაც იმოდენად აცოდინოს ბავშვს, რომ უმაღლეს სასწავლებელში შესვლა შეეძლოს.

ავსტრიაში, საცა რუსეთზედაც მეტი, სხვა-და-სხვა ენის ერი ცხოვრობს, ბევრსა ჰსცდილობდნენ რომ სკოლების შემწეობით გაევრცელებინათ ნემეცური ენა, როგორც საზოგადო სახელმწიფო ენა. ბევრი სისტემები ჰსცვალეს, ხან ერთი კანონი დაადგინეს, ხან მეორე, მაგრამ ნემეცური ენა ისე ვერ გავრცელეს როგორცა სურდათ და ერს კი აწყენინეს და გული ტყუილ-უბრალოდ აუმღვრიეს. 1805 წ. კანონის ძალით პირველ წელიწადს ნება ჰქონდათ მიცემული სწავლება მარტო დედა-ენის შემწეობით ემოქმედებინათ და მას შემდეგ ნემენცურად.

„ცხადიაო, ამბობს ამაზედ რუსსის პედაგოგი ვესსელი, რომ ამისთანა მოთხოვნილებას შეუძლებელი ივოგო.“

და მართლადაც, 1848 წ. მთავრობამა სცნო, რომ მაგ კანონიდამაც არა გამოვიდა-რა და ახალი კანონი დაადგინეს, რომლის ძალითაც მთელი სწავლება სკოლაში დედა-ენაზედ უნდა მოწყობილიყო იმ პირობით კი, რომ ნემენცური ენაც ესწავლებინათ როგორც სახელმწიფო ენა.

1855 წ. ესე იგი, როცა ავსტრიის პოლიტიკა უკუ იქცა, შეჰსცვალეს ეს კანონი და 1805 კანონს დაუბრუნდნენ და უბრძანეს რომ ყოველს სკოლაში სწავლება იყოს ნემენცურს ენაზედ, მხოლოდ კი პირველ წელიწადის პირველ ექვს თვეში ნება ჰქონდათ ერის დედა-ენაზედ სწავლებისა.

„ამ კანონმაო, ამბობს იგივე ვესსელი, გული აუმღვრია საერთოდ სლავიანებს, მადიარებს და იტალიელთა მით უფრო უმეტეს, რომ **მთავრობა ამას მოითხოვდა და არავითარს ღონისძიებას კი (ხარჯს) არ იძლეოდა თვისის მოთხოვნილების აასრულებლადაო.** ბოლოს 1866 წელს, ესე იგი, მას შემდეგ რაკი ავსტრიის მთავრობამ ისეც ჰსცადა და ესეც და დარწმუნდა, რომ არა გამოდის-რა, მიიღო კანონად ბოჰემიის კრებისაგან დადგენილი წესი, რომლის ძალითაც ჩეხურს და ნემენცურს ენას ერთ ნაირი უფლება მიანიჭეს სწავლებაში, მაგრამ ისე კი, რომ სწავლება საერო სკოლაში ერთ-ერთზედ უნდა ყოფილიყო და მეორე კი ესწავლებინათ როგორც საგანი სწავლებისა. სხვა სკოლებისათვის კი აღდგენილ იქმნა ისევ 1848 კანონი. 1869 წ. ეს კანონი შეავსო მით, რომ დაადგინეს: თვითონ საზოგადოებამ, რომლის ხარჯითაც იმართება სკოლა, გადასწყვიტოს ა) რა ენაზედ უნდათ მოაწყონ სწავლება და ბ) მეორე ენაც, იმ ქვეყანაში მომქმედი, უნდა ასწავლონ თუ არაო.“

აი სად მიიყვანა ავსტრია თითქმის სამოც-და-ათის წლის გამოცდილებამა.

მართალია ბ-ნი იანოვსკი რუსულის ენის სწავლებას საერო სკოლაში იმ საბუთითაც თხოულობს, რომ აქაურებს ჰსურთო რუსულის ენის ცოდნაო. ჩვენცა ვჰსურს და ძალიანაც. ზანა მარტო იმისათვის, რომ იგი საჭიროა, ვითარცა სახელმწიფო

ენა, არამედ იმისათვისაც, რომ მისი ლიტერატურა ეხლა იმოდენად ძლიერია, რომ შეუძლიან გონება გახსნილს კაცს სულის საზრდოება მიჰსცეს. იგი ღონეა, არამც თუ როგორც მეტის ცოდნა, არამედ როგორც სახსარი საცხოვრებლად ბრძოლისათვის, იგი ფარ-ხმალია დღეს ჩვენთვის ყველაფერში და ყველგან, რაკი შინიდამ გარედ ფეხს გამოვდგამთ.

მაგრამ საქმე იმაშია ისე მოგვიწყოთ სკოლა, რომ რუსულის ენის ცოდნა ნამდვილი და მართალი ცოდნა იყოს იმოდენად მაინც, რომ კაცმა ცხოვრებაში და ცხოვრებისათვის გამოიყენოს. ჩვენ თუ გვსურს რუსულის ენის ცოდნა ისე გვსურს, რომ სრული და ხორციელი სარგებლობა მოვიპოვოთ სხვათა შორის მის შემწეობითაც. ამისთანა ცოდნისათვის არამც თუ სამყოფია ის სამის წლის კურსი საერო სკოლისა, რომელიც ბ-ნს იანოვსკის განუზრახავს, არამედ არა ნაკლებ ექვსის წლისა, რომ პირველს სამს წელიწადს საერო სკოლა ჩვენში თვის პირ-და-პირ დანიშნულებას ემსახუროს განსაკუთრებით და მეორე სამს წელიწადს ის მეტოდა იხმაროს რუსულის საცოდნელად, რომელიც ნაჩვენებია ბ-ნ იანოვსკის წერილში. მაშინ ბავშვი გონება დაუჩაგვრელად მომზადებული იქმნება არამც თუ უმაღლესის სასწავლებლისათვის, არამედ იმისათვისაც, რომ შინაც ღონისძიება ჰქონდეს განაგრძოს სწავლა როგორც დედა-ენის შემწეობით, ისეც რუსულითაცა. ამასთან დედა-ენა და რუსული ენა იმოდენად შესწავლული ექნება, რომ, თუ საჭიროა, შინაც გამოიყენოს და გარეთაც.

იმ პროგრამმით კი, როგორც ბ-ნ იანოვსკის მოუფიქრებია, ჩვენებური საერო სკოლა ვერც თავისს საკუთარს საქმეს გაარიგებს და ვერც რუსულს ენას გვაცოდინებს. იმ ვიწრო გზაზედ, რაც საერო სკოლას ჩვენში დანიშნული აქვს, ამ ორივე, სულ სხვადა-სხვა საგნის შეხვედრა, არც ერთს დააყრის ხეირს და არც მეორესა. *)

ილია ჭავჭავაძე.

ახალი ამბები.

—

დღეს, საღამოს რვა საათზე, თფ. სადგილ-მამულო ბანკის სადგომში არის მეორე სხდომა „ვეფხის ტყაოსნის“ რედაქციისა.

* * *

გაზ. „კავკაზში“ დაბეჭდილია შემდეგი პროტოკოლი ანუ გარდაწყვეტილება ქუთაისის ქალაქის რჩევისა:

ა) ვიშუამდგომლოთ მმართებლობის წინაშე, რომ ქუთაისის გუბერნიაში დასაარსებელი სასტატო სემინარია, ქ. ქუთაისში იქმნეს დაარსებული. თუ მთავრობა შეიწყნარებს ჩვენს თხოვნას ამ შემთხვევაში ქალაქი ქუთაისი დაუთმობს სემინარიის სახლის ასაშენებლად ადგილს მუქთად, საცა კი მთავრობა ამოარჩევს, მისცემს, მუქთადვე, სახლის ასაშენებელ მასალას ქვასა და ქვიშას და ამას გარდა თხუთმეტის წლის განმავალობაში ქალაქი მისცემს თავის შემოსავლიდამ მუდამ წელს ას-ას თუმანს;

და ბ) ამ შუამდგომლობის საცა ჯერ არს წასარდგენად ქალაქის რჩევამ გარდაწყვიტა ტფილისში გაგზავნა საკუთრივ დეპუტაციისა, რომელსაც შეადგენენ: მღ. ტერ-დავით იარალიანცი, ძ. მ. ზაგემეისტერი, თ. ლ. ა. თუმანოვი, დ. ა. ლორთქიფანიძე და ძ. ს. ხარაზოვი.“

ჩვენმა გაზეთმა რამდენჯერმე გამოაცხადა თავის აზრი ამ საგნის შესახებ; ეს აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ როგორც პედაგოგიურის, აგრეთვე გიგიენიურის და სხვა ყოველის მხრით სასტატო სემინარიის ქუთაისში გახსნა ამჯობინებს, ვინემ სხვაგან სადმე ქუთაისის გუბერნიაში.

ამიტომ სრული იმედი გვაქვს, რომ უმაღლესი მთავრობა მიიღებს მხედველობაში ქუთაისის ქალაქის შუამდგომლობას.

* * *

თითქმის მთელი ჩვენი დღევანდელი ნომერი უჭირავს ერთს სტატიას „ბ-ნ იანოვსკის წერილის გამო“ — ს. ერთობ დიდ მნიშვნელობას ვაძლევთ ჩვენ იმ საგანს, რომელზედაც ამ სტატიაში არის სჯა და ამიტომ ადგილი არ დავიშურეთ.

ძლივს, თითქმის ერთის თვის აქეთ-იქით თრევასა და წვალების შემდეგ, დღეს ელირსა ამ სტატიას ქვეყნიერ ლვა. მაგრამ, საუბედუროთ, სრულად და უნაკლულოდ ვერც დღეს იბეჭდება.

თფილისის სამკურნალო

ავათმყოფები მიიღებიან დილის ცხრა საათიდამ ვიდრე ნაშუადღევის პირველ საათამდის.

ორშაბათს. გავრანსკი — ქემი ბებიაობისა და ქალების ავათმყოფობისა; გორძელევიჩი და ლისიცოვი — შინაგან ავათმყოფობისა; როტინიანცი — ქალებისა და ყმაწვილების ავათმყოფობისა, ბაბაევი სისუსტის და შინაგან ავათმყოფობისა; შტემბორსკი ვენერიულ და ტყავის ავათმყოფობისა.

სამშაბათს. მინკევიჩი — ხირურგიული ავათმყოფ.; რეისი — თვალების ავათმყოფობისა; ბახუტოვი — ბებიაობისა, ქალებისა და ყმაწვილების ავათმყოფობისა; პეტროვსკი — ვენერიულ ავათმყოფობისა,

ოთხშაბათს. კრასნოგორიადოვი და ლისიცოვი შინაგან ავათმყოფობისა; ქიუჩარიანცი და შტემბორსკი — რიფილიტიკური და ტყავის ავათმყოფობისა.

ხუთშაბათი გავრონსკი — ბებიაობისა და ქალების ავათმყოფ.; როტინიანცი — ქალებისა და ყმაწვილების ავათმყო.; ბაბაევი ძარღვების სისუსტისა და ელექტრო-ტერაპიისა ლისიცოვი და პეტროვსკი შინაგან ავათმყოფობისა; ქიუჩარიანცი 1-ლი სიფილისტიკური ავათმყოფობის.

პარასკევს. მინკევიჩი — ხირურგიულ ავათმყოფობის; ბახუტოვი — ბებიაობისა, ქალებისა და ყმაწვილების ავათმყოფობისა; კრასნოგლიადოვი, ლისიცოვი და გერმიშოვი — შინაგან ავათმყოფობისა; შტემბორსკი — ვენერიული და ტყავის ავათმყოფობისა.

შაბათი. ლისიცოვი — შინაგან ავათმყოფობის. რეისი — თვალების ავათმყოფობისა; ბაბაევი — ძარღვების სისუსტისა და შინაგან ავათმყოფობის; ქიუჩარიანცი 2-რე — ქალებისა და შინაგან ავათმყოფობისა.

ობრესტი — კბილის ავათმყოფებს, მიიღებს თავის სახლში მუდამ დროს დარიბებს საავათმყოფოს ბარათებით.

განცხადებანი

—

სამშაბათს; 17 თებერვალს ქართულის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სასარგებლოთ, თბილისის კრუჟოკში იქნება გამართული

ბ ა ლ ი

ქალები ვალდებულნი არ არიან გულ-ამოჭრილი კაბით იყვნენ. კავალერები კი უნდა მობრძანდნენ ან მუნდირით, ან ფრაკით და ანნაციონალური ტანისამოსით.

ბილეთები ისყიდება სადგილ-მამულო ბანკში 10-დამ 2 საათამდინ, შევერდოვის გაზეთის საგენტოში და ბალის საღამოს „კრუჟოკში“. 6—5

ლონდონის მაღაზია კომერციული ბანკის ქვეშ დაარსებულია ნამდვილი ჩაის გასასყიდლად პირველი მოკრეფილისა და საუკეთესო ინგლისური საქონლისა: მაგალითებრ: თოფებისა, რევოლვერებისა, კლიტეებისა, ჭურჭლებისა, კრავატებისა, დანებისა, კოვზებისა, ჩაინიკებისა, შოკოლადისა, კაკაოსი, დუხებისა, საპონისა, შრო გებისა, ცხვირ-სახოცისა, ქაღალდისა, კარანდაშებისა, კალმებისა, უნაგრებისა, სუკრისისა (გემრიელი კლემბევინი ზეთისა) და სხვ. საავენტო მაკინტოშის მოსახურავებს გასასყიდლად კანფეტების და ბატკერის და კამბ. მურაბისა, აგრეთვე ჩულქებისა და წინდებისა ნოტინგჰამიდამ. ნამდვილი ჭავანას სიგარები. (100—26)

ერთს ვისმე ჭსურს მამულის ყიდვა თფილისის მახლობლად. მსურველს შეუძლიან შავერდოვის გაზეთის საგენტოში იკითხოს. (2—2)

ლონდონის მაღაზია

ერევნის მოედანზე № 12, კომერციულ ბანკის ქვეშ ... წმინდა კიახტის და ჩინეთის პირველი მოწევის ჩაის გასაყიდველად და ასაუკეთესო ინგლისის საქონლებისა, მაგალითად: თოფების, რევოლვერებისა, ბოქლომთა, ტაბაკების (ფოდნოსი) კრავატების, დანა-ჩანგლების, საჩაიე, ქიქების, შოკოლადის, კაკაოს, გემრიელი სუკრის ერბო, სასურნებელის, საპონის, ცხვირ-სახოცების, შროთკი წინდების, ჩულქების, კარანდაშების, რკინის კალმების და სხვ... (100—34)

მიუხედავათ იმისა, რომ ბაჟი მოიმატა, საქონელი გაიყიდება ისევ იმ ფასად, როგორც წინეთ იყო: კონგო-ჩაი 1 მ. 5 კ. და 1 მ. 10 კ.; საუკეთესო მინინგი 1 მ. 20 კ. და 1 მ. 40 კ., მშვენიერი კაისაუ 1 მ. 60 კ. და 1 მ. 80 კ. ძრიელ კარგი ჩაი 2 მ. გირვანქა უქაღალდოთ.

ინგლისური რევოლვერები 4 მ.—40 მანეთამდის და თოფები 20—200 მანეთამდის. **ინგლისის მაღაზიაში.** საავენტო ბარნსბის უნაგრების გასასყიდლათ, ჯონსის კლიტეებისა, შოკოლადისა და ექსტრაქტისა კაკაო ფრაის, რომელთაც დაიმსახურეს პარიჟის მსოფლიო გამოფენაზედ ოქროს მენდალი. გირვანქა არომატიული ჩაისა ლამაზი ჩაინიკით 1 მ. 65 კ. და სულ საუკეთესო 2 მ. 30 კ. გაჭრები მოიგებენ, თუ იყიდიან ბლომათ ინგლისის მაღაზიაში. მთელი კოსტიუმი 15 მ. ხვილების კონფეტები 60 კ. ერთი გირვანქა. 100—23

პატენტიანი შროტკები

თმებისათვის 1 მ. 50-დამ და ცხენებისათვის 1 მ. 75-დამ; ყვავილები სახურავებით 2 მანეთიდამ; სარძევე 30 კაპ.; რუმკები 5 კ.-დამ; ფილტრები (წყლის დასაწმენდი) 3 მ-დამ და გედრები 1 მან-დამ; თეფშები 2 მ-დამ ინიდუჟ; შოკოლადის კანფეთები 20 კ-დამ თითო ყუთი და სხვ. **ინგლისურს მაღაზიაში.** (100—94)

ა ხ ა ლ ი ს ტ ა მ ბ ა

მოვსეს ვართანიანცისა და ამხ.

განოვის ქუჩაზე, თ. ბებუთოვის სახლებში ამ დღეებში გავაღე ახალი სტამბა სრული მოწყობილობით და ვიღებ ზაკაზს ყოველ ენებზე

როგორც გამოცდილი ამ საქმეში, ვასესს ვაგებ, რომ ნამდვილად და სინიდისიანათ შევასრულებ ყოველ მოთხოვნილებას. (5—4)

ინგლისის მაღაზიაში ისყიდება რევოლვერები, რომლითაც შეიძლება ოცი ავაზაკის ერთად მოკვლა, ფასი 1 მან. 50 კაპ. ყველა ინგლისის იარაღები ისყიდება აქ 30 პროცენტ ნაკლებ ვინემც სხვაგან. (20—12)

*) ამ წერილის ბოლო ჩვენდა უნებურად მოწყვეტილია.

Дозволено цензурою. Тифлисъ 12 Февраля 1881 г. Типографія Меликова. გამომც. ს. მელიქიშვილი. რედაქტორები ილ. ჭავჭავაძე და ს. მესხი